

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Paraules d'Opòton el Vell* d'Avel·lí Artís-Gener a Llettra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://llettra.uoc.edu/ca/obra/paraules-dopoton-el-vell-1968> >

 Paraules d'Opòton el Vell (1968)
(Nou Diccionari 62 de la literatura catalana)

Novel·la d'[Avel·lí Artís-Gener](#), elaborada a Mèxic, que requerí un enorme treball de documentació històrica i antropològica i que ha estat considerada per la crítica la seva obra mestra pel seu artífici lingüístic i estructural. És una subversió de la crònica de la conquesta d'Amèrica perquè narra la "descoberta" a la inversa, és a dir, són els asteques els que per motius religiosos, l'any 1489, arriben a Galícia. Ara bé, no es tracta només d'una excel·lent paròdia temàtica i estilística de les cròniques, sinó que construeix de manera enginyosa un text humorístic i irònic que li serveix per parlar de la situació catalana a través del poble mexicà. Se serveix de dos nivells narratius molt ben interrelacionats per donar versemblança al relat i deixar marge a la ironia. El primer és el narrador editor que es presenta com l'encarregat de traduir al català el text escrit en nàhuatl i que demana al lector occidental, que llegirà aquesta adaptació, la seva complicitat. En el segon nivell cedeix la paraula a Opòton, un vell asteca terrissaire, que fou testimoni de la descoberta de la Península Ibèrica, i que ja de vell decideix escriure aquests fets basant-se en el record. Per tal de fer-lo creïble, el text està ple de repeticions, arcaïsmes, elisions i dubtes que l'editor intenta clarificar amb notes a peu de pàgina o amb l'ús de parèntesis; tanmateix, a mesura que avança el relat, la qualitat de la prosa millora i el narrador es mostra més atent a l'etimologia i la retòrica. Aquesta preocupació per la llengua no és gratuïta, es basa en la teoria que el llenguatge limita el nostre món i alhora és el que ens permet conèixer-lo. L'autor, a través d'aquesta construcció lingüística, ens vol oferir l'altra cara de la història i ho fa a través del canvi de punt de vista narratiu: intenta explicar la vida i costums gallecs des del prisma de la cultura asteca, la qual cosa els mostra ridículs i absurds. D'aquesta manera, amb una bona dosi d'ironia i sarcasme, relativitza les veritats absolutes i condemna la imposició d'uns pobles sobre els altres.

Copyright text © 2000 Edicions 62

N'han dit...I és, precisament, a partir d'aquestes potencialitats de fabulació, bastides per un escenari juxtaposat al mite, que [Avel·lí Artís-Gener](#) crea *Paraules d'Opòton el Vell* (1968), una mena de "Crònica de Indias" a la inversa. En aquesta novel·la, el contacte entre el Nou Món i el Vell es remet a un origen fictici, mitjançant uns suposats papers redactats al segle XVI per Opòton, un aventurer i cronista asteca que va participar, figura, en el descobriment de la Península Ibèrica (i, doncs, del continent europeu). Reflexió intel·ligent sobre el centrisme dels universos culturals, paròdia del "descobriment" (malanomenat així, segons el manuscrit pretextual, ja que "res no estava tapat i ves d'on sortíem amb descobrir") i crítica intencionada de la història, aquesta fàbula dels indis, astorats davant els costums primitius dels homes pàl·lids, proporciona una altra versió del contrast entre civilitzacions, basada en un higiènic canvi de punt de vista.

Maria Campillo, "L'experiència de l'exili i la prosa" dins Glòria Bordons i Jaume Subirana (eds.) *Literatura catalana contemporània* (Barcelona, Ediuoc i Proa, 1999)

Paraules d'Opòton el Vell és el llibre de Mèxic, la declaració d'amor a Mèxic. A través de l'Opòton (que podria ser un Tísner trapella), se'ns conta la història d'un descobriment al revés, dels indis que descobreixin Europa, Galícia per ser més exactes. És un llibre ple de tendresa i de sentit de l'humor, àgil i fresc, però no frívol ni simple. Hi ha una quantitat ingent de bibliografia consultada per l'autor que, no obstant això, la sap amagar amb mestria. Per això és un llibre extraordinari, la lectura del

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Paraules d'Opòton el Vell* d'Avel·lí Artís-Gener a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/paraules-dopoton-el-vell-1968> >
qual recomano.

Maria Antònia Oliver, "Avel·lí Artís-Gener, Tísner", *Serra d'Or*, núm. 359 (novembre 1989)

L'exili, però, es pot considerar un llarg parèntesi durant el qual no va fer si no incrementar les seves conviccions morals aplicables al seu entorn i a la mateixa història. En aquest sentit, *Paraules d'Opòton el Vell* és l'homenatge a Mèxic, la terra que l'acollí i que, cercant paral·lelismes amb el cas català, va veure com la seva cultura fou subjugada pels espanyols en un moment donat de la història. És l'anomenat "descobriments" i que Tísner rebateja com un "encontre", una teoria perfectament explicada al pròleg del seu llibre: "el nostre primer contacte amb les civilitzacions americanes -amb la veu de l'experiència puc parlar concretament de la mexicana- dóna idea d'una enorme subversió de valors, però solament és aparent. En realitat, entra en joc el nostre rudimentari bagatge, massa ple d'enfarfegada verticalitat, i provoca un seguit d'inadvertides inhibicions. I quan fem l'esforç d'alliberar-nos del prejudici descobrim que contra la tafaneria occidental d'Amèrica ha bastit el mur de l'estupor. I àdhuc de la nàusea. Fins molt més tard no ens adonem de la licitud del sistema defensiu. Els primers encontres, sota el signe de la mesquinesa, solen ser desoladors i ens fan aplicar plens de benevolència el qualificatiu de bàrbar a tort i dret. Nosaltres, crema de la civilització, observem des de dalt de la nostra peanya com pul·lula aquella púrria. Però paga el tret arraconar la casaca, fer l'esforç d'enfilar nos al mur, quedar-nos-hi eixancarrats i guaitar una estona l'altra banda (recomano, especialment, la lectura de Laurette Séjourné) perquè, vençuda aquella nàusea inicial, l'empresa esdevé fortament recompensada".

David Escamilla i Jordi Finestres. *L'univers Tísner. 1912-2000: gairebé un segle* (Barcelona, Angle Editorial, 2001)

El uso inteligente de los paratextos y un notabilísimo trabajo estilístico hacen de la verosimilitud uno de los grandes logros de esta espectacular novela de historia ficción, fruto de una planificación calculada al milímetro para no caer nunca en el panfleto.

Paraules d'Opòton el Vell se inscribe en el género especulativo del apócrifo con una escritura poderosa y una gran capacidad de resolución. Dos traducciones al español -la primera, nefasta, de Angelina Gatell (Ediciones 29, 1977), y la segunda del propio Tísner en 1967 (Siglo XXI, 1992)- han permitido que algunos lectores iberoamericanos conozcan una de las mejores novelas catalanas del siglo XX.

Màrius Serra, "Tísner, hombre de letras", *En recuerdo de Tísner. Semblanza* (Guadalajara, El Colegio de Jalisco, 2001)

El català coincideix amb l'aventura duríssima de l'autor llatinoamericà de l'època que intenta explicar-se quina és la seva cultura, quina és la seva realitat, quin és el paper de la literatura, i assaja de crear una obra pròpia en el concert del món. L'acceptació del mestissatge cultural i alhora la demostració d'una identitat, el rebuig del colonialisme modern, un cop assumit el mestissatge, la voluntat de conquerir una veu personal malgrat el fracàs, de descriure, de transformar mitjançant l'escriptura, de reinventar o de distorsionar com a camins de sortida davant d'una realitat que es rebutja o que no es pot arribar a comprendre, són actituds que l'escriptor català pot assimilar molt bé. Pot creure molt bé que són les seves [...]

Així, doncs, l'univers ficcional que organitza Opòton és, al capdavant, un univers lingüístic que intenta trobar l'ús just i precís dels termes que puguin explicar la complexitat dels nombrosos mons de

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Paraules d'Opòton el Vell* d'Avel·lí Artís-Gener a Llettra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://llettra.uoc.edu/ca/obra/paraules-dopoton-el-vell-1968> >

referència, contextos i ideologies que han jugat en l'aventura del Descubrimiento. Una aventura que comença cada vegada que algú, pels motius que sigui, s'endinsa en els àmbits d'una altra terra, d'una altra llengua, d'un altre món. El joc de lectura que proposa la novel·la d'[Avel·lí Artís-Gener](#) amb *Paraules d'Opòton el Vell* és un joc ameníssim, ple de cultura, de respecte i d'humanitat. La seva fantasia alimenta l'imaginari col·lectiu català amb una sèrie de personatges que mereixen de figurar entre els nostres protagonistes literaris més il·lustres. La crítica no s'hauria d'encaparrar més a voler classificar la novel·la: pertany, tal com deia l'escriptor, a la Biblioteca de Babel.

Margarita Aritzeta, "Opòton el Vell, o l'intent de comprendre", *Tísner. Miscel·lània d'homenatge* (Barcelona, Abadia de Montserrat, 1996)

L'autor n'ha dit... -Quin és el procés de gènesi d'aquesta crònica de la conquesta inversa que és *Paraules d'Opòton el Vell*?

-El procés és clar. És el nacionalista català que té unes ganes tremendes d'escriure alguna cosa demolidora contra Espanya sense anomenar-la. Pertanyo a un país ocupat militarment. Per tant, el llibre té una finalitat política tremenda, però si això fos literal fóra un pamflet, i jo no puc fer literatura pamfletària perquè no està d'acord amb el meu tarannà. Aleshores invento la trapelleria. La conquesta al revés. En [Rafael Tasis](#), que va llegir la novel·la primer que ningú, em va dir que els asteques havien d'arribar a Catalunya perquè seria una conya molt bona. I jo li vaig dir que justament per això no els hi faria arribar. Jo no en volia fer cap, de conya. Volia fer una cosa molt seriosa. No volia fer una novel·la antihispànica, sinó condemnar l'ocupació dels pobles per les armes. Era un llibre que, a més, havia de passar la censura franquista. Aquest fet va condicionar molt la seva redacció [...]

[Tísner](#) dins de [Màrius Serra](#), "La ena de Tísner", *Cultura*, núm. 37 (setembre 1992)

Tu sempre has demostrat un gran amor per Mèxic, la terra que et va acollir. I *Paraules de l'Opòton el Vell*, doncs, seria la novel·la de Mèxic.

És una novel·la que m'estimo molt. Té la gràcia que em vaig inventar la conquesta al revés. I el mèrit de la documentació que vaig haver de fer per a escriure-la. Pensa que no havia estat mai a Galícia i que vaig haver de treballar molt per a fer versemblant el viatge d'Opòton per terres gallegues. Però jo crec que el seu mèrit principal és la trapelleria".

Tísner dins de Jaume Fuster, "Avel·lí Artís-Gener, un home del Renaixement", *Tísner. Miscel·lània d'homenatge* (Barcelona, Abadia de Montserrat, 1996)

Cuando yo me muera, quedará una cosa por la que podré ser recordado: las *Paraules d'Opòton el Vell*. Quizás por las demás cosas no, pero las *Palabras*... sí, ¿verdad?

Testimoni de **Tísner** a [Maria Antònia Oliver](#) recollit a "De Tísner", *En recuerdo de Tísner. Semblanza* (Guadalajara, El Colegio de Jalisco, 2002)

Tast de textos

text

VIDEO: Oriol Izquierdo llegeix un fragment de *Paraules d'Opòton el vell*

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Paraules d'Opòton el Vell* d'Avel·lí Artís-Gener a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/paraules-dopoton-el-vell-1968> >

Una visió personal de Tisner, enregistrada la diada de Sant Jordi 2012 a l'acte d'homenatge a l'autor organitzat pel projecte Lletra i la seva família.

<http://youtu.be/1ny-ZcGGE1M>

 WEB: Un fragment de la novel·la

A la pàgina de l'AELC.

http://www.escriptors.cat/autors/artisa/pagina.php?id_text=2627

Bibliografia

Bibliografia

 WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://catalog.bnc.cat/search*cat/?searchtype=t&searcharg=Paraules+d%27Op%3%B2ton+el+Vell&sortdropdown=-&searchscope=13&searchscope2=13&SORT=D

 WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search~S23*cat?/tParaules+d%27Op{u00F2}ton+el+Vell/tparaules+dopoton+el+vell/1%2C3%2C11%2CB/exact&FF=tparaules+dopoton+el+vell&1%2C9%2C/indexsort=-

 WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

<http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C|SParaules+d%27Op%3%B2ton+el+Vell|Ff%3Afacetfields%3Atitle%3ATitle%3AT%252525C3%252525ADtol%3A%3A|Orightrresult?lang=cat&suite=pearl>

 WEB: Articles de Traces sobre l'obra

http://traces.uab.cat/search?p=%22Paraules+d%27Op%3%B2ton+el+vell%22&f=keyword&action_search=Cerca&c=Traces+%3A+base+de+dades+de+llengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

Comentaris sobre l'obra

Crítica

 PDF: El problema de l'altre / L'altre com a problema

Resum de l'article de Carlos Guzmán en el qual destaca el tractament de l'alteritat en la novel·la. A *Literatures*, 1-2 (novembre 1998).

http://www.traces.uab.es/tracesbd/literatures/1998/literatures_a1998m11n1-2p89.pdf

 WEB: L'obra a l'AELC

Comentari de M. Aurèlia Capmany sobre la novel·la.

http://www.escriptors.cat/autors/artisa/obra.php?id_publi=11406